

ЎЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЁТИНИНГ ҲУДУДИЙ ВА ТАРМОҚ ТУЗИЛИШИ ТАҲЛИЛИ

Мустафаев Бахтиёр Рустамович

Тошкент давлат иқтисодиёт университети ҳузуридаги
«Ўзбекистон иқтисодиётини ривожлантиришнинг илмий
асослари ва муаммолари» илмий-тадқиқот маркази
ORCID: 0009-0004-4028-4455

Аннотация. Мақола Ўзбекистон иқтисодиётининг ҳудудий ва тармоқ тузилиши таҳлиliga бағишланган. Ушбу тадқиқот иши доирасида ўтказилган таҳлилларга таяниб саноат ишлаб чиқариши маълумотлари ва ҳудудий имкониятлардан келиб чиққан ҳолда, стратегик режалаштириш воситалари ва салоҳиятли хомашёни чуқур таҳлил қилиш орқали хоризжий ва маҳаллий инвесторларни жалб этиш таклиф этилган.

Калит сўзлар: ҳудуд, стратегик режалаштириш, барқарор ривожланиш, минтақавий иқтисод, инвестиция, тармоқ.

АНАЛИЗ РЕГИОНАЛЬНОЙ И ОТРАСЛЕВОЙ СТРУКТУРЫ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА

Мустафаев Бахтиёр Рустамович

Научно-исследовательский центр «Научные основы и проблемы развития экономики Узбекистана» при Ташкентском государственном экономическом университете

Аннотация. Статья посвящена анализу региональной и отраслевой структуры экономики Узбекистана. На основе анализа, проведенного в рамках данной исследовательской работы, предлагается привлекать иностранных и отечественных инвесторов посредством углубленного анализа инструментов стратегического планирования и потенциального сырья на основе данных промышленного производства и региональных возможностей.

Ключевые слова: территория, стратегическое планирование, устойчивое развитие, региональная экономика, инвестиции, сеть.

ANALYSIS OF REGIONAL AND BRANCH STRUCTURE OF THE ECONOMY OF UZBEKISTAN

Mustafaev Bakhtiyor Rustamovich

Research center "Scientific bases and problems of development of the economy of Uzbekistan" under the Tashkent State University of Economics

Abstract. The article is devoted to the analysis of the regional and branch structure of the economy of Uzbekistan. Based on the analyzes carried out within the framework of this research work, it is proposed to attract foreign and domestic investors through the in-depth analysis of strategic planning tools and potential raw materials based on industrial production data and regional opportunities.

Key words: territory, strategic planning, sustainable development, regional economy, investment, network.

Кириш.

Сўнгги йилларда Ўзбекистон иқтисодиёти сезиларли ўзгаришларни бошдан кечирмоқда. 1991 йилда Совет Иттифоқи парчаланганидан то ҳозирги кунгача Ўзбекистонда марказлашган режали иқтисодиётдан бозорга йўналтирилган иқтисодиётга ўтишга қаратилган қатор ислохотлар амалга оширилди. Мамлакат глобаллашувни қабул қилиб, ўзининг иқтисодий базасини диверсификация қилишга интилаётган бир пайтда, барқарор ривожланиш учун минтақавий ва тармоқ динамикасини тушуниш заруратга айланади.

Ўзбекистон иқтисодиётининг ҳудудий ва тармоқ структурасини ўрганишнинг мантиқий асоси мамлакат ичидаги хилма-хил ижтимоий-иқтисодий манзарасини тан олишдан келиб чиқади. Ўзбекистон Қорақалпоғистон Республикаси, 12 та вилоят ва Тошкент шаҳри каби маъмурий ҳудуддан иборат бўлиб, уларнинг ҳар бири ўзига хос ресурслари, инфратузилмаси ва иқтисодий хусусиятларига эга. Худди шундай, иқтисодиёт турли соҳаларни, жумладан, қишлоқ хўжалиги, саноат ва хизматларни ўз ичига олади, уларнинг ҳар бири ўсиш ва бандликни таъминлашда алоҳида роль ўйнайди.

Адабиётлар шарҳи.

Ўзбекистоннинг иқтисодий манзараси ва унинг минтақавий номутаносиблигини тушуниш аввалги тадқиқотлар ва илмий ишларни ҳар томонлама кўриб чиқишни талаб қилади. Курпаяниди фикрича (2021) “Рақамли трансформация Ўзбекистон саноат сектори учун жуда муҳим. У ҳудудий ва тармоқ тузилмаларини технологик ривожлантиришда муҳим роль ўйнайди, инновацион рақамли технологиялар асосида юқори технологияли маҳсулотлар ишлаб чиқаришга ҳисса қўшади”.

Назаров ва бошқалар (2021) фикрича: “Тошкент иқтисодий округи саноатни ривожлантиришда табиий ресурсларнинг ролини кўрсатади. Юқори табиий ресурс салоҳиятига қарамай, ялпи саноат маҳсулотида ҳудудларнинг нотекис иштирок этиши ҳудудларни мутаносиб ривожлантириш зарурлигини кўрсатади”.

Ўзбекистон ҳукумати ўз миллий иқтисодиётини жаҳон инвестиция бозорига интеграциялаш бўйича турли чора-тадбирларни амалга оширмоқда. Ушбу чора-тадбирлар миллий экспорт салоҳиятини ошириш ва инвестиция муҳитини яхшилашга қаратилган пул-кредит, фискал ва пул-кредит тартибга солишни ўз ичига олади (Зиядуллаев, 2018).

Ўзбекистоннинг иқтисодий хавфсизлиги иқтисодиётнинг таркибий деформацияси, тармоқларнинг технологик қоқоқлиги ва ҳаддан ташқари монополлашув каби муаммоларга дуч келмоқда. Ушбу муаммоларни ҳал қилиш барқарор иқтисодий ўсиш учун жуда муҳимдир (Казаков, 2020).

Қишлоқ хўжалиги Ўзбекистон иқтисодиётининг муҳим тармоғи бўлиб қолмоқда, мустақилликка эришилгандан сўнг сезиларли ислохот ва ўзгаришлар амалга оширилди. Секторнинг ЯИМ ва бандликка таъсири унинг миллий иқтисодиёт ривожланишидаги ҳал қилувчи ролини таъкидлайди (Файзуллаев, 2015).

Таҳлил ва натижалар муҳокамаси.

Ўзбекистон иқтисодиёти саноат ўсиши, рақамли трансформация ва қишлоқ хўжалигига сезиларли таъсир кўрсатишнинг динамик аралашмаси билан ажралиб туради. Бироқ барқарор иқтисодий ривожланиш учун минтақавий номутаносибликларни, технологик тараққиётни ва жаҳон бозорига интеграциялашувни бартараф этиш ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлиб қолмоқда.

Ўзбекистон ўн иккита вилоят, 1 та Қорақалпоғистон Республикаси ва Тошкент шаҳри каби маъмурий ҳудуддан иборат бўлиб, турли даражадаги ривожланиш,

ресурслар билан таъминланганлик ва инфратузилма билан ажралиб турадиган хилма-хил иқтисодий муҳит ташкил этади.

Ўзбекистоннинг маъмурий районлари географик жиҳатдан бутун мамлакат бўйлаб тарқалган бўлиб, шаҳар марказларини ҳам, қишлоқ жойларини ҳам қамраб олади. Вилоятларга Андижон, Бухоро, Фарғона, Жиззах, Наманган, Навоий, Қашқадарё, Самарқанд, Сирдарё, Сурхондарё, Тошкент, Хоразм киради. Ҳар бир минтақа ўзига хос географик хусусиятларга, тарихий меросга ва иқтисодий салоҳиятга эга.

Аҳоли жон бошига ялпи ички маҳсулот, бандлик даражаси ва қашшоқлик даражаси каби асосий иқтисодий кўрсаткичларни таҳлил қилиш минтақалар ўртасидаги иқтисодий кўрсаткичларнинг номутаносиблигини кўрсатади. Тошкент ва Самарқанд каби баъзи вилоятлар урбанизация ва саноатлаштириш натижасида юқори иқтисодий ривожланиш даражасига эга бўлсада, бошқалари, хусусан, қишлоқ жойларда қишлоқ хўжалиги ҳосилдорлиги, инфратузилма тақчиллиги ва бозорларга киришнинг чекланганлиги билан боғлиқ муаммоларга дуч келмоқда.

Инфратузилмани ривожлантириш Ўзбекистонда минтақавий номутаносибликни шакллантиришда ҳал қилувчи роль ўйнайди. Яхши йўлга қўйилган транспорт тармоқлари, жумладан, автомобиль йўллари, темир йўллар ва ҳаво алоқаларига эга бўлган ҳудудлар инвестицияларни жалб қилади, савдони осонлаштиради ва иқтисодий ўсишни рағбатлантиради. Аксинча, инфратузилмаси етарли бўлмаган ҳудудлар ривожланиш йўлида тўсиқларга дуч келмоқда, уларнинг миллий ва жаҳон бозорларига интеграциялашувига тўсқинлик қилмоқда.

Ресурслар билан таъминланганлик ва тармоқ таркибидаги ўзгарувчанлик иқтисодий фаолиятнинг минтақавий номутаносиблигига ёрдам беради. Навоий (олтин захиралари билан машҳур) ва Хоразм (шоли етиштириш билан машҳур) каби табиий ресурсларга бой вилоятлар тегишли равишда қазиб олувчи саноат ва қишлоқ хўжалигига ихтисослашган. Шу билан бирга, ресурслари чекланган ҳудудлар иқтисодий ўсишни таъминлаш учун ишлаб чиқариш, хизматлар ёки туризмга эътибор қаратиши мумкин.

Ҳукумат сиёсати ва минтақавий ривожланиш стратегиялари номутаносибликни бартараф этиш ва мувозанатли иқтисодий ўсишни рағбатлантиришда муҳим роль ўйнайди. “Ҳудудларни ривожлантириш дастури” ва “Инновацион ривожланиш стратегияси” каби ташаббуслар қарорлар қабул қилишни марказсизлаштириш, маҳаллий ҳокимият органларининг ваколатларини кенгайтириш, ҳудудлар бўйлаб инклюзив ривожланишни таъминлаш учун инфратузилма, таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларига сармоя киритишни рағбатлантиришга қаратилган.

Минтақавий ривожланишни рағбатлантиришга қаратилган саъй-ҳаракатларга қарамай, муаммолар, жумладан, молиядан фойдаланишнинг етарли эмаслиги, чекланган технологик ўзлаштириш ва бюрократик самарасизлик сақланиб қолмоқда. Шу билан бирга, ҳар бир минтақада туризм салоҳияти, агробизнесни ривожлантириш ва қайта тикланадиган энергияга сармоя киритиш каби ўсиш учун ноёб имкониятлар мавжуд.

Кенг қамровли минтақавий таҳлил ўтказиш орқали минтақавий тафовутларнинг сабаблари ҳақида тушунчага эга бўлиш ва Ўзбекистон бўйлаб барқарор иқтисодий ривожланишга қўмаклашиш учун мақсадли тадбирларни шакллантириш мумкин. 1-жавдалда Ўзбекистоннинг ялпи ички (ҳудудий) маҳсулот ҳажми (йиллик) таҳлилини ўтказсақда, тадқиқотимизни самарасини баҳоласак.

1-жадвал

Ялпи ички (ҳудудий) маҳсулот ҳажми (йиллик) таҳлили¹³⁴, млрд.сўмда

Ҳудуд	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ўзбекистон Республикаси	186829,5	221350,9	255421,9	317476,4	426641	532712,5	605514,9	738425,2	896617,9	1066569
Қорақалпоғистон Республикаси	5433,8	6703,8	8568,3	10855,1	15622,6	19557	21661,9	25681,8	30117,6	32916,1
Андижон вилояти	11872,3	13914	16115,6	19753	27017,7	33581,3	38008,5	43332,5	56488,3	68223,4
Бухоро вилояти	10228,8	12368,6	14390,7	17191	21817,4	27963,2	31334,2	38350,1	46126,2	53232,3
Жиззах вилояти	5635,5	6730,8	7767,1	9680,7	12715,6	16056,1	18441,7	23274,3	27545,4	33323,3
Қашқадарё вилояти	14631,1	17247,7	20163,9	21597,3	26438,9	32223	35351,5	42560,2	49692,3	58404,5
Навоий вилояти	9181,7	10545,2	11959,3	14681,5	22573,3	36224,3	49780,4	58730,3	68799,4	81943,2
Наманган вилояти	8852,9	10826,9	12874,5	15311,1	18809,6	23764	27863	34194,1	40565,1	47112,6
Самарқанд вилояти	15477	18513,7	23083,3	27039	32681,7	38765,9	43023,2	52893,6	61627,7	74115,3
Сурхондарё вилояти	9213,2	11114,4	12179,6	14404,4	18592,5	22288,1	24625,6	29693,2	34385,3	40909,8
Сирдарё вилояти	4115,4	5076,9	6059,8	6799,6	8532,7	11865,2	12803,8	15071,5	18210,8	21549,9
Тошкент вилояти	18729	22089	23876,1	29092,8	39989,9	54759,3	64407,6	82221,8	94789,9	107918,1
Фарғона вилояти	13549,5	16342,4	18106,3	20749,2	27523,9	32520,8	37216,2	47760,5	56315,9	65781
Хоразм вилояти	7313,7	8940,4	10336,6	12008,1	15900,1	19129,1	21315,4	26464,3	32541	36916,5
Тошкент шаҳри	24401,3	29847,4	37164,3	49259,1	63509,2	84720,4	95247,8	121779,8	149646,2	181859,6

¹³⁴ <https://siat.stat.uz/> - Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлиги маълумотлари асосида муаллиф томонидан шакллантирилган.

1-жадвалда 2014 йилдан 2023 йилгача Ўзбекистоннинг турли ҳудудлари бўйича ялпи ички маҳсулот кўрсатилган. Маълумотлар йиллар давомида Ўзбекистон ҳудудлари ўртасида ЯИМдаги сезиларли тафовутни кўрсатади. Масалан, Тошкент шаҳри доимий равишда энг юқори ялпи ички маҳсулотга эга бўлса, Самарқанд, Наманган ва Андижон каби вилоятлар иккинчи ўринда туради.

Бошқа томондан, Қорақалпоғистон (Қорақалпоғистон Республикаси) ва Сирдарё каби вилоятлар бошқа вилоятларга нисбатан ялпи ички маҳсулотнинг доимий равишда пастлиги билан ажралиб туради.

Йиллар давомида аксарият ҳудудларда ялпи ички маҳсулотнинг сезиларли ўсиши кузатилмоқда, бу умумий иқтисодий ўсиш ва ривожланишдан далолат беради. Бу ўсиш, айниқса, 2014 йилдан 2023 йилгача ялпи ички маҳсулот сезиларли даражада ошган Тошкент шаҳрида яққол кўзга ташланмоқда.

Навоий ва Наманган каби баъзи ҳудудларда ҳам иқтисодий ривожланиш бўйича муваффақиятли ташаббуслар ёки қулай тармоқ динамикасини акс эттирувчи сезиларли ўсиш тенденциялари кузатилмоқда. Бироқ, Сирдарё ва Қорақалпоғистон каби айрим ҳудудларда нисбатан секинроқ ўсиш суръатлари кузатилмоқда, бу уларнинг иқтисодий ривожланишига тўсқинлик қилаётган потенциал муаммолар ёки таркибий чекловлардан далолат беради.

Маълумотлар тармоқ бўлимларини тўғридан-тўғри таъминламасада, саноат, қишлоқ хўжалиги ва хизматлар каби тармоқлар ҳар бир минтақанинг ЯИМга турлича ҳисса қўшиши аниқ. Масалан, Тошкент ва Самарқанд каби кучли саноат базасига эга бўлган ҳудудларда ишлаб чиқариш фаолияти туфайли ялпи ички маҳсулот юқори бўлса, аксинча, Наманган ва Андижон каби қишлоқ хўжалигига эътибор қаратилаётган ҳудудларда ялпи ички маҳсулот турлича.

Ушбу маълумотларни аҳоли жон бошига ялпи ички (ҳудудий) маҳсулот ҳажми (йиллик) бўйича таҳлил қилиб кўрсак (2-жадвал). 2-жадвал маълумотларида 2014-2023 йиллар давомида Ўзбекистоннинг турли ҳудудлари бўйича йиллик ички ва аҳоли жон бошига истеъмол ҳажми келтирилган. Йиллар давомида Ўзбекистон ҳудудлари бўйича ички истеъмол ҳажмида сезиларли тафовут мавжуд. Ички истеъмол бўйича Тошкент шаҳри доимий равишда энг юқори ўринни эгаллаб келмоқда, кейинги ўринларда Самарқанд, Наманган ва Бухоро каби вилоятлар. Аксинча, Қорақалпоғистон ва Сурхондарё каби вилоятлар бошқа ҳудудларга нисбатан доимий равишда ички истеъмол даражасининг пастлигини кўрсатмоқда.

Йиллар давомида аксарият ҳудудларда ички истеъмол ҳажмининг умумий ўсиш тенденцияси кузатилмоқда, бу истеъмол талаби ва иқтисодий фаолликнинг умумий ўсишидан далолат беради. Тошкент шаҳри доимий равишда ички истеъмол ҳажми сезиларли даражада ўсиб бормоқда, бу унинг Ўзбекистоннинг иқтисодий ва савдо маркази мақомини акс эттиради. Ички истеъмол ҳажми сезиларли даражада ошган ҳудудлар қаторига Наманган, Бухоро ва Навоий шаҳарлари киради, бу эса истеъмол харажатлари ва иқтисодий ривожланишнинг потенциал ўсишидан далолат беради.

Тошкент шаҳри аҳоли жон бошига энг юқори истеъмолга эга бўлсада, Қорақалпоғистон, Сурхондарё ва Андижон каби бошқа ҳудудларда аҳоли жон бошига истеъмол даражаси нисбатан пастроқ, бу эса турмуш даражаси ва иқтисодий фаровонликдаги потенциал номутаносибликдан далолат беради.

Даромад даражаси, бандлик имкониятлари, урбанизация даражаси ва товарлар ва хизматлардан фойдаланиш каби омиллар минтақавий истеъмол моделларига таъсир қилиши мумкин. Урбанизация ва саноатлаштириш даражаси юқори бўлган Тошкент шаҳри ва Самарқанд каби ҳудудларда турли хил товарлар ва хизматлардан фойдаланиш имкониятлари кенгайганлиги сабабли ички истеъмол даражаси юқори бўлиши мумкин. Аксинча, қишлоқ ҳудудлари ёки иқтисодий имкониятлари чекланган ҳудудларда ички истеъмол даражаси паст бўлиши мумкин.

2-жадвал

Аҳоли жон бошига ялпи ички (худудий) маҳсулот ҳажми (йиллик) таҳлили¹³⁵, минг.сўмда

Худуд	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ўзбекистон Республикаси	6074,2	7072,2	8020,1	9802,1	12945,7	15863,8	17688,5	21149,2	25151,9	29291,4
Қорақалпоғистон Республикаси	3105,4	3772,3	4748,8	5932,1	8417,4	10380	11335,4	13264,7	15348,1	16545,8
Андижон вилояти	4193,1	4824,7	5488	6612,8	8889,4	10842,1	12036	13454	17179,6	20313,6
Бухоро вилояти	5776	6870,3	7866,3	9257,9	11605	14645	16189,2	19546,4	23140,6	26262,9
Жиззах вилояти	4550,3	5328,8	6028	7373	9498,5	11743,8	13207,6	16309,9	18873,2	22342,1
Қашқадарё вилояти	4998,5	5764	6595,6	6925,3	8312,3	9924,9	10687	12622	14423,2	16585,1
Навоий вилояти	10120,9	11454,7	12786,6	15447,7	23240,3	36653,1	49513	57370,6	65855,6	76913,1
Наманган вилояти	3500,3	4198,4	4899,2	5721,7	6899,6	8542,4	9814	11794,3	13684,5	15539,5
Самарқанд вилояти	4447,2	5216	6380,5	7335,8	8693,1	10100,3	10996,3	13258,2	15124,1	17801,6
Сурхондарё вилояти	3948,6	4660,3	4997,8	5788,9	7313,8	8574	9275,2	10948,8	12392	14395,7
Сирдарё вилояти	5341,8	6477,3	7605,2	8399,8	10369,1	14157,3	14999,7	17327,5	20516,9	23804,2
Тошкент вилояти	6830,2	7956,6	8491,7	10225,2	13885,9	18751,9	21833,1	28206,4	31952,4	35703,7
Фарғона вилояти	3966,8	4702,7	5122	5775,7	7537,1	8747,6	9830	12379	14306,8	16367,9
Хоразм вилояти	4302,7	5164,3	5867	6705,4	8734,9	10333,9	11338,6	13865,1	16764,2	18674,9
Тошкент шаҳри	10330,3	12529,4	15429,2	20151	25532,4	33344	36051,4	43166	51435,4	60648,2

¹³⁵ <https://siat.stat.uz/> - Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлиги маълумотлари асосида муаллиф томонидан шакллантирилган.

3-жадвал

Саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажми таҳлили¹³⁶, млн.сўмда

Худуд	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ўзбекистон Республикаси	84011,6	97598,2	111869,4	148816	235340,7	322535,8	368740,2	456056,1	553265
Қорақалпоғистон Республикаси	1717,2	2387,6	4265,7	6773,3	10911,9	12736,1	13981,3	16630,4	17624,7
Андижон вилояти	10463,2	9744,6	7965,7	13269,8	27454,7	33122,3	36376,5	35935,3	54352,5
Бухоро вилояти	3972,6	5143,9	5569,6	6422,3	8601,2	14798,2	17574,4	20772,1	27202,4
Жиззах вилояти	1195,8	1474,5	2001,2	2548,8	3581,8	4586,1	5823,8	8731,8	11402
Қашқадарё вилояти	7194,7	8721,9	9632,2	10945,9	14529,5	20360,1	14612,3	18771,9	22624,4
Навоий вилояти	8238,9	9286,9	10657,9	13072,9	22892,4	44438,1	65084,9	73633,5	84393,7
Наманган вилояти	2315,2	2861,8	3475,7	4615,5	6586,6	8818,1	11011,9	14695,1	18120,5
Самарқанд вилояти	4966,4	6095,5	7446	9242	13488,1	15783,6	18383,4	22834,3	29188,6
Сурхондарё вилояти	1615,3	1910,7	2200,7	2356,4	3234,7	4231,3	5322,7	6675,3	7229,8
Сирдарё вилояти	2363,1	2820,6	3522,3	3806,5	5163,1	7293	7990,9	9813,3	12011,2
Тошкент вилояти	12474,6	14401	16864,7	21693,4	37724,4	53484,8	65949,9	83433,9	93935,1
Фарғона вилояти	6596,4	7170,2	8040,7	9728,5	13613,8	18661,2	21701,2	27761,5	30303,5
Хоразм вилояти	1920,8	2616	2802,7	4070,4	6457,2	8538,6	9615,9	13658,1	18323,3
Тошкент шаҳри	15468,5	18986,1	23511,9	30459,6	43274,1	52747,5	66188	90211,9	108807,7

¹³⁶ <https://siat.stat.uz/> - Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлиги маълумотлари асосида муаллиф томонидан шакллантирилган.

3-жадвалда Ўзбекистоннинг турли ҳудудлари бўйича 2014-2022 йиллардаги саноат ишлаб чиқаришининг йиллик ҳажми бўйича маълумот келтирилган. Ўзбекистон ҳудудлари бўйича саноат ишлаб чиқариш ҳажмида йиллар давомида сезиларли тафовут мавжуд. Саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш бўйича Тошкент шаҳри доимий равишда энг юқори ўринни эгаллаб келмоқда, кейинги ўринда Самарқанд, Андижон ва Бухоро каби вилоятлар. Эътибор қилсак, яна Қорақалпоғистон ва Сурхондарё каби вилоятлар саноат ишлаб чиқаришининг бошқа ҳудудларга нисбатан паст кўрсаткичларини доимий равишда намойиш этмоқда.

Тошкент шаҳри саноат ишлаб чиқариш ҳажмининг сезиларли ўсишини изчиллик билан намоеън этиб, унинг Ўзбекистоннинг иқтисодий ва саноат маркази мавқеидан далолат беради. Самарқанд, Андижон, Наманган ва Навоий вилоятлари саноат ишлаб чиқариш ҳажми сезиларли ўсган ҳудудлар бўлиб, бу саноат фаоллиги ва иқтисодий ривожланишнинг потенциал ўсишидан далолат беради.

Инфратузилмага инвестициялар, технологияларни жорий этиш, ҳукумат сиёсати ва бозор талаби каби омиллар минтақавий саноат ишлаб чиқариш даражасига таъсир қилиши мумкин. Қулай инвестиция муҳити, ресурслардан фойдаланиш имконияти ва малакали ишчи кучи бўлган ҳудудлар саноат ишлаб чиқаришининг юқори даражаларига эга бўлиши мумкин.

Маълумотлар ҳудудларнинг мутаносиб ривожланишига кўмаклашиш ва қолақ ҳудудларда саноат ишлаб чиқаришини кўпайтиришга қаратилган мақсадли сиёсатнинг муҳимлигини таъкидлайди. Инфратузилмани яхшилаш, инвестицияларни рағбатлантириш, инновацияларни рағбатлантириш ва малака оширишга қаратилган сиёсат кам таъминланган ҳудудларда саноат ўсишини рағбатлантиришга ёрдам беради.

4-жадвалда 2014 йилдан 2022 йилгача Ўзбекистоннинг турли ҳудудлари бўйича асосий капиталга йиллик инвестициялар ҳажмини таҳлил қилинди. Тошкент шаҳри ва Самарқанд каби айрим вилоятлар доимий равишда юқори даражадаги инвестицияларни жалб этаётган бўлса, Қорақалпоғистон ва Сурхондарё каби бошқа ҳудудларда нисбатан пастроқ инвестициялар кузатилмоқда.

Ушбу номуносивликларга қарамасдан, аксарият ҳудудларда инвестициялар ҳажмининг умумий ўсиш тенденцияси кузатилмоқда, бу инвестицион фаолликнинг умумий ўсишидан далолат беради. Бу стратегик режалаштириш ва мақсадли сиёсатдан фойдаланиш имкониятини беради, бу эса мувозанатли минтақавий ривожланишга кўмаклашиш ва кам таъминланган ҳудудларга инвестицияларни жалб қилишдир.

Инвестицион стратегияларни минтақавий имкониятлар ва устуворликларга мослаштириш орқали Ўзбекистон сармоя таъсирини максимал даражада ошириши ва инклюзив иқтисодий ўсишни рағбатлантириши мумкин. Бунга инвестицияларни рағбатлантириш, тартибга солувчи ислохотлар, инфратузилмани ривожлантириш лойиҳалари ва қолақ ҳудудларга инвестицияларни рағбатлантириш ва барқарор ривожланишга кўмаклашиш бўйича соҳага оид ташаббуслар каби чора-тадбирларни амалга ошириш киради.

Таҳлил шуни кўрсатадики, Ўзбекистоннинг турли ҳудудлари турли хил табиий ресурсларга, саноат инфратузилмаси ва иқтисодий салоҳиятига эга. Шу сабабли, ҳар бир ҳудуднинг хомашё ресурслари ва саноатнинг кучли томонларини чуқур таҳлил қилиш орқали юқори ўсиш потенциалига ва рақобатбардош устунликка эга бўлган аниқ тармоқларни аниқлаш лозим.

4-жадвал

Асосий капиталга инвестициялар ҳажми таҳлили¹³⁷, млн.сўмда

Худуд	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ўзбекистон Республикаси	37646,2	44810,4	51232	72155,2	124231,3	195927,3	210195,1	239552,6	266240
Қорақалпоғистон Республикаси	3990,6	6021,2	3778,3	2822	6757,8	8750,6	7089,8	8110,7	10254
Андижон вилояти	1645	1956,5	2188,5	2986	4711,9	7452,1	9622,6	11176,6	14339,8
Бухоро вилояти	3583,2	4075,9	5922,9	11613,4	9610,9	10366,6	12183,9	20528,3	21638,3
Жиззах вилояти	1200,9	1304,9	1449,7	1788,2	3606,3	7900,9	12545,4	9233,6	10373,9
Қашқадарё вилояти	4721,8	5894,7	7304,4	11175,3	16518,5	24462,5	20557,6	17359,1	16012,8
Навоий вилояти	1754,1	1809,1	2963,2	3977,9	10579,5	17646,3	15688,4	15020,1	17958,1
Наманган вилояти	1807,5	2227,5	2824,5	3586,7	8158,1	12084,9	12007,2	12982	14775,1
Самарқанд вилояти	2540,4	3237,2	3623,5	4384,2	7061,4	10266,7	14656,4	15641,6	18917,1
Сурхондарё вилояти	1509,1	1843,6	2142,4	3551	7240,6	11835,1	10068,2	12037,8	11569,4
Сирдарё вилояти	992,3	1083,3	1322,9	1628	2699,3	5869,1	7191,9	8051,8	12354,6
Тошкент вилояти	4021,7	4428,1	4238,7	5938,4	11226,9	20353,9	21148,6	28113,6	35767,7
Фарғона вилояти	2295,3	2542,3	2643,6	2954,5	5539,1	8685,4	11040	12625,2	15419,3
Хоразм вилояти	1614,8	1531,5	1560,5	2175,9	3013,8	5032	5391,8	8292	8769,7
Тошкент шаҳри	5969,5	6854,6	9268,9	13573,7	26435,7	42458,1	50371,4	58172,7	56847,9

¹³⁷ <https://siat.stat.uz/> - Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлиги маълумотлари асосида муаллиф томонидан шакллантирилган.

Мақсадли инвестицияларни рағбатлантириш, тартибга солинадиган меъёрий-ҳуқуқий база ва инфратузилмани ривожлантириш режалари каби стратегик режалаштириш воситаларидан фойдаланиш ҳали фойдаланилмаган салоҳиятга эга ҳудудларга ҳам хорижий, ҳам маҳаллий инвесторларни жалб қилиш имконини беради. Хорижий инвесторлар, айниқса, Ўзбекистон қиёсий устунликка эга бўлган ёки қўшма корхоналар, технологиялар трансфери ва бозорга кириш имкониятлари мавжуд бўлган соҳаларга қизиқиш билдириши мумкин. Маҳаллий инвесторларни солиқ имтиёзлари, молиялаштиришдан фойдаланиш, илмий тадқиқот ва ишланмаларни қўллаб-қувватлаш каби чоралар орқали ҳам рағбатлантириш мумкин.

Стратегик режалаштириш узоқ муддатли мақсадларни белгилаш, устуворликларни аниқлаш ва керакли натижаларга эришиш учун ресурсларни тақсимлашни ўз ичига олади. Инвестицион стратегияларни минтақавий имкониятларга мослаштириш орқали Ўзбекистон мувозанатли ва барқарор иқтисодий ривожланишга ёрдам бериши мумкин. Ушбу ёндашув асосида ўсиш потенциали юқори бўлган тармоқларга инвестицияларни биринчи ўринга қўйиш имконини беради ва шу билан чекланган ресурслар таъсирини максимал даражада оширади ва минтақалар бўйлаб инклюзив ўсишни рағбатлантиради.

Хулоса ва таклифлар.

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, минтақавий салоҳият ва имкониятларни стратегик режалаштириш, чуқур таҳлил қилиш орқали хорижий ва маҳаллий инвесторларни жалб этиш таклифи ҳам ўринли, ҳам илмий асослидир. Минтақанинг кучли томонларидан фойдаланиш, ресурслар тақсимотини оптималлаштириш ва хатарларни юмшатиш орқали Ўзбекистон инклюзив ва барқарор иқтисодий ривожланишга ёрдам бериши ва шу орқали барча фуқароларнинг фаровонлигини ошириши мумкин.

Адабиётлар / Литература/ Reference:

Faizullaev, M. (2015). Characteristics of agriculture in Uzbekistan in the years of independence. *European science review*, 67-69. <https://doi.org/10.20534/esr-15-3.4-67-69>.

Kazakov, A. (2020). SOME ISSUES OF ECONOMIC SECURITY OF UZBEKISTAN., 97-99. <https://doi.org/10.32324/2412-8945-2020-1-97-99>.

Kurpayanidi, K. (2021). Actual issues of digitalization in the industrial sector of the economy of Uzbekistan. *Общество и инновации*. <https://doi.org/10.47689/2181-1415-VOL2-ISS4/S-PP201-212>.

Nazarov, M., Rakhmanov, B., Yanchuk, S., Kurbanov, S., Tashtayeva, S., & Abdalova, Z. (2021). Natural Resource Potential of Industrial Development of The Tashkent Economic District. *International Journal of Agricultural Extension*. <https://doi.org/10.33687/ijae.009.00.3726>.

Ziyadullaev, U., & Саидкаримович, З. (2018). Institutional approaches to the integration of the national economy of Uzbekistan in the global investment market. *RUDN Journal of Economics*, 26, 125-139. <https://doi.org/10.22363/2313-2329-2018-26-1-125-139>.